

УДК 338.439.5(477)
JEL Q13

М. О. Карп'як

кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу
регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: marimusic@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2892-4806>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ М'ЯСА В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

У статті здійснено аналіз особливостей функціонування ринку м'яса в Україні та його вплив на розвиток економіки регіонів. Проаналізовано тенденції розвитку галузі тваринництва у різних формах господарювання та зосереджено увагу на виробництві продукції фермерськими господарствами. Встановлено регіональні особливості розвитку ринку м'яса в Україні. Сформовані пріоритетні напрямки розвитку м'ясної продукції в Україні. Підкреслюється, що ефективний розвиток м'ясного ринку сприятиме сталому розвитку аграрної сфери в Україні та підвищить конкурентоспроможність вітчизняної продукції. Враховуючи позитивні тенденції розвитку ринку птахівництва та його концентрацію у кількох великих бізнес-групах пропонується провести комплекс організаційних, економічних та регуляторних заходів, які сприятимуть розвитку малих та середніх аграрних підприємств, а також розвитку експортної мережі м'ясних продуктів.

Ключові слова: ринок м'яса, тваринництво, м'ясна продукція, державна підтримка.

Карп'як М. FEATURES OF MEAT MARKET FUNCTIONING IN UKRAINE AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF REGIONS' ECONOMY

Meat market occupies high position among goods markets as far as meat is an integral part of everyone's ration and has no corresponding substitute products. Meat products are the major element of state strategic reserves, and meat and meat-processing branches have significant influence on the development of Ukrainian economy. Due to the fact that meat and meat products markets in Ukraine take substantial shares, the development and improvement of competitive ability of domestic enterprises in the branch should be the priorities of national food policy. The article analyzes peculiarities of meat market functioning in Ukraine and its influence on the development of the region's economy. The tendencies of the livestock sector development in different forms of management are analyzed and attention is focused on the production of products by farms. Regional peculiarities of the development of the poultry meat market and export opportunities are outlined. The number of cattle in Ukraine annually decreases, and the livestock industry is unprofitable. The most problematic is the beef and pork market, which is characterized by a dynamic reduction in production. At the same time, the meat market in the country has great potential and development prospects. Today the production of poultry meat is increasing in large agrarian enterprises, which is actively exported to Asia and Europe. Meat and poultry also occupy the largest share in the structure of imports. Production of poultry decreases in households, which indicates to the monopolization of this market. Taking into account the positive tendencies of poultry development and the concentration of poultry market in several large business groups, a set of organizational, economic and regulatory measures is proposed to be carried out: promotion of the development of small and medium agrarian enterprises and their association in cooperative forms of management; direct state support for increasing production of pork, beef, lamb; adaptation of European quality systems for production, sales and processing of livestock products; promotion of development of an export chain of meat products. This article shows the state and trends of the meat market in Ukraine. The attention is focused on the poultry market that develops on its own. The rapid decrease of consumption of beef, veal, and pork during 2013-2018 was revealed. Priority directions of development of meat production in Ukraine, in particular, beef and pork, have been formed. It is emphasized that effective development of the meat market will promote the sustainable development of the agrarian sphere and the northern territories and increase the competitiveness of domestic products.

Keywords: meat market, animal husbandry, meat products, state assistance.

Постановка проблеми. Ринок м'яса займає високу позицію серед товарних ринків, через те, що м'ясо є невід'ємною частиною раціону кожної людини, у якого не має відповідних товарів-замінників. М'ясні продукти є головним елементом державного стратегічного запасу, а галузь м'ясної та м'ясопереробної продукції має великий вплив на розвиток економіки України. Через те, що м'ясний ринок та ринок м'ясопродуктів в Україні становить значну частку, то пріоритетом у національній продовольчій політиці мають знаходитись розвиток та

підвищення конкурентоспроможності національних підприємств галузі.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження основних аспектів цієї проблематики здійснювали такі науковці, як: К.М. Власова, Н.Л. Кучеренко, А.І. Новиченко, Ю.І. Сальман, І.А. Чорновіл та ін.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування ринку м'яса в Україні і його впливу на розвиток економіки регіонів.

Основні результати дослідження. М'ясний ринок є сукупністю соціально-економічних відносин між сільськогосподарськими, заготівельними,

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

переробними і торговельними структурами, за допомогою яких здійснюється реалізація худоби та птиці, м'яса й м'ясопродуктів і остаточне визнання суспільного характеру вкладеної в них праці [2, с. 60]. Основною сировиною м'ясної промисловості є сільськогосподарські тварини — велика та дрібна рогата худоба, свині, коні, всі види свійської птиці, а продуктом її переробки — яловичина, свинина,

баранина, птиця, сало та окремі продовольчі товари – ковбасні вироби й м'ясні консерви.

Основою для формування обсягів ринку м'яса в Україні є стан розвитку вітчизняної галузі тваринництва. М'ясо виробляється сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами й особистими селянськими господарствами, які виробляють найбільшу частку продукції тваринництва (рис. 1).

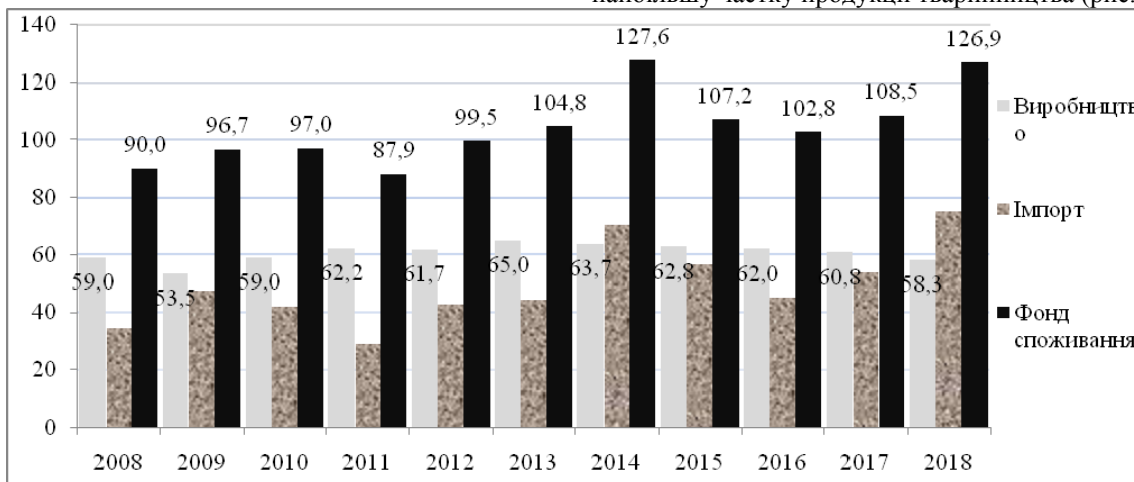

Рис. 1. Виробництво та споживання жирів в Україні у 2008-2018 рр., тис. т

Побудовано за даними державної служби статистики України.

Ринок м'яса та м'ясопродуктів в Україні існує через сформовану структуру, яка включає поряд із сільським господарством ланки первинної обробки і промислової переробки, оптову ланку, роздрібну ланку і також споживачів кінцевої продукції галузі. Механізмом виконання цього є ринок м'ясної продукції, який включає організаційно-економічні форми взаємовідносин між суб'єктами господарювання різних сфер галузі тваринництва, забезпечує рух продукції на усіх стадіях відтворувального процесу – від вирощування і

відгодівлі тварин (отримання м'ясної сировини) до вироблення готових продуктів і реалізації їх кінцевому споживачу [4, с.221]

У 2015 р. із 50,9 кг м'яса всіх видів в середньому на одну особу в Україні рівень споживання м'яса птиці становив 23,9 кг, а у 2016 р. із 51,4 кг загального споживання – 24,8 кг. Впродовж 2015-2018 рр. фонд споживання м'яса птиці, у порівнянні обсягом спожитої свинини, яловичини й телятини, зростає помірним темпом (рис. 2).

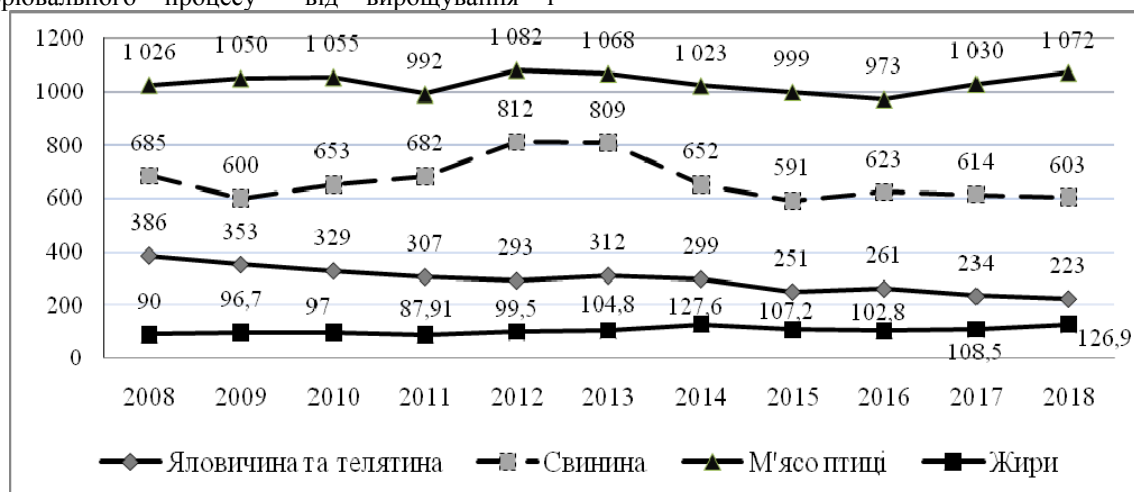

Рис. 2. Фонд споживання м'яса в Україні, тис. т

Побудовано за даними державної служби статистики України.

Ринок м'яса робить величезний вплив на розвиток не лише економіки країни, але й окремих її регіонів, що проявляється насамперед в особливій його взаємодії з іншими ринками. Крім того, ефективність функціонування ринку м'яса значною мірою характеризує рівень життя населення, при цьому

попит на м'ясо безпосередньо залежить від таких факторів, як рівень доходів населення, а також клімат і харчові переваги населення регіону.

Одна з особливостей формування українського ринку м'яса полягає в тому, що в більшості регіонів не досягнуті раціональні норми споживання м'яса

населенням, при цьому фактичний рівень споживання м'яса в цих регіонах задовольняється не тільки за рахунок місцевих товаровиробників. Однак серед регіонів з недостатнім рівнем виробництва м'яса деякі мають можливості і потенціал для збільшення рівня самозабезпеченості, що в окремих випадках підтверджується високими темпами зростання його виробництва [5, с. 73].

Під регіональним ринком м'яса розуміється сукупність економічних відносин самостійних суб'єктів складної інтеграційної системи, за допомогою яких регулюється виробництво, збут і

споживання продукції з м'яса, який є складовою частиною продовольчого ринку регіону, що володіє специфічними особливостями, які знаходять своє втілення в умовах формування, специфіки ринку і самої продукції.

Регіональним тенденціям розвитку ринку м'яса птиці теж притаманні відмінні риси від інших ринків продукції тваринництва. Основна частка виробництва м'яса птиці – 74,6% зосереджена у 4 регіонах України, а саме Черкаській, Вінницькій, Київській та Дніпропетровській областях (рис. 3).

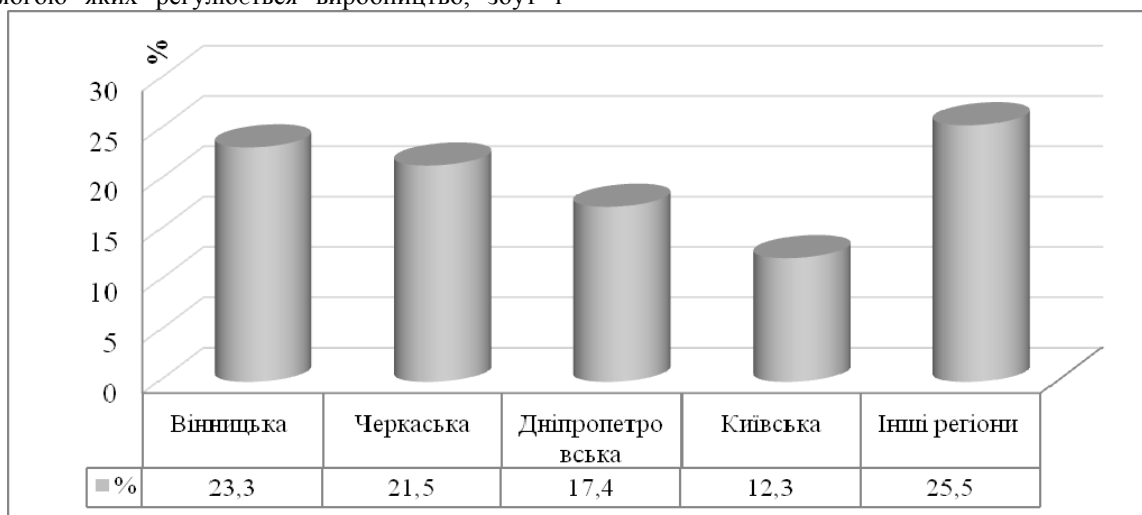

Рис. 3. Регіональна структура виробництва м'яса птиці свійської у 2017 р.

Побудовано за даними державної служби статистики України.

Високий рівень концентрації виробництва м'яса птиці свійської у кількох регіонах України зумовлений монополізацією даного ринку і значним впливом великих аграрних підприємств. За підсумками 2015 р., найбільше підвищення виробництва продемонстрували підприємства ПАТ «Миронівський хлібопродукт», виробництво в яких збільшилось майже на 42 тис. тонн. Компанія і надалі залишається Найбільшим виробником м'яса птиці в Україні є ПАТ «Миронівський хлібопродукт» із часткою ринку 67%, ТОВ «Комплекс Агромарс» – 10%, ТОВ «ПК «Дніпровський»» – 5%, корпорація «Агро-Овен» і ПАТ «Володимир-Волинська ПФ» – 6% [1, с. 3]. Станом на 01.03. 2018 р. чисельність птиці в Україні була 197 531,6 тис. голів, з яких у великих та середніх сільськогосподарських підприємствах – 115543,3 тис. голів. Дана ситуація створює негативний вплив на ціну продукції, а відтак знижує баланс споживання м'яса населення з низьким рівнем доходу. Іншою особливістю даного ринку є стрімке підвищення експортних потоків, зокрема м'яса бройлерів впродовж 2009-2016 рр. на 91,6%. Внаслідок існуючих процесів державна підтримка галузі птахівництва, головним чином, спрямована на розвиток кількох великих аграрних підприємств, які є лідерами на ринку даної продукції і отримали у 2014-2017 рр. лише непрямої підтримки для виробництва м'яса птиці та яєць більше 20 млрд грн. Так, у 2017 р. лідер на ринку м'яса птиці в Україні отримав близько 80% бюджетних дотацій. Такий розподіл бюджетних коштів є суперечливий до європейських стандартів

державної фінансової підтримки і абсолютно розбалансовує розвиток галузі. Відповідно зміна підходів до формування та реалізації державної політики підтримки розвитку птахівництва, а відтак галузі тваринництва є першочерговою умовою сталого розвитку аграрної сфери, підвищення рівня продовольчої безпеки та збереження українського села.

Висновки. Забезпечення продовольчої безпеки України і підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на міжнародному ринку вимагає зміни механізму державного регулювання галузі тваринництва та переробки м'ясосировини. Ринок м'яса в Україні є перенасичений імпортованою та низької якості продукцією. Варто зазначити, що ринок м'яса є основою для сталого розвитку галузі рослинництва. Врахування головних аспектів стратегії сталого розвитку аграрної сфери країни ставить розвиток тваринництва, а відтак вітчизняного ринку м'яса на пріоритетні позиції в системі державного аграрної сфери. Розвиток галузей м'ясного тваринництва потребує системного підходу базованому на стимулюванні кооперативних форм виробництва та переробки продукції, пріоритетності їх дотування, запровадження системи контролю якості виробництва, приведення технологічних процесів у відповідність до міжнародних ветеринарних і фітосанітарних вимог, пошук каналів збуту продукції.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Список використаних джерел

1. Карпенко С. М. Основні тенденції розвитку птахівництва // *Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 7. Режим доступу: <http://www.ait-magazine.com.ua/sites/default/files/karpenko.pdf>
2. Маховський, Д. В. Сучасні тенденції розвитку регіонального ринку м'яса в Україні // *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*: зб. наук. пр. Маріуполь, 2017. Вип. 33. С. 58-64.
3. *Тваринництво України*: [стат. зб.] / за ред. О. М. Прокопенко; Держ. служба статистики України. К., 2018. 165 с.
4. Пуцентейло П. Р. *Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика*: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2011. 420 с.
5. Орел В. М. Оцінка сучасного стану та перспективи розвитку регіонального ринку м'яса та м'ясної продукції // *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. Тернопіль, 2014. № 3. Том 18. С. 70-74.

Ukraine]. In *Visnyk Pryazovs'koho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky [Bulletin of the Pryazov State Technical University. Series: Economic Sciences]*: Vol. 33 (pp58-64).: [in Ukrainian].

3. State Statistics Service of Ukraine (2018). *Tvarynystvo Ukrayiny [Livestock of Ukraine]* (Statistical publication). Kyiv. [in Ukrainian].

4. Putsteniylo, P. R. (2011). *Konkurentospromozhnist' m'yasnogo skotarstva Ukrayiny: teoriya i praktyka [Competitiveness of meat cattle breeding in Ukraine: theory and practice]*. Ternopil: Economic Thought. [in Ukrainian].

5. Orel, V. M. (2014). *Otsinka suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku rehional'noho rynku m'yasa ta m'yasnoyi produktsiyi [Assessment of the current state and prospects of development of the regional meat and meat products market]*. In *Ekonomichnyy analiz [Economic analysis]*: Vol. 18 (3) (pp. 70-74). Ternopil. [in Ukrainian].

Надійшло 22.01.2018 р.

References

1. Karpenko, S. M. (2016). *Osnovni tendentsiyi rozvytku ptakhivnyctva [Main tendencies in the development of poultry farming]*. In *Ekonomika i menedzhment [Economics and management]*: Vol. 7. [in Ukrainian].
2. Makhovskyy, D. V. (2017). *Suchasni tendentsiyi rozvytku rehional'noho rynku m'yasa v Ukrayini [Current trends in the development of the regional meat market in*

Proceedings of the "SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE"

Proceedings of the "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is a specialized scientific-practical edition based National Academy of Sciences of Ukraine and the Institute for regional studies of NAS of Ukraine.

The book highlights the results of studies of institutional and socio-economic problems of development of Ukraine at the macro, meso and micro levels, encouraging to published authors who carry out research work in various sectors of the economy.

The book "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 11.07.2016 №820).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2014.

Site collection: www.zbirnyk.ird.gov.ua

